

Crnogorskih serdara, Lamela "C" broj 63,
81000 Podgorica, Montenegro
Phone/Fax: (00 382 20) 634 338, 634 329
e-mail: issp@t-com.me web site: www.issp.me

ISTRAŽIVANJE

Uticaj pandemije COVID-19 virusa na ekonomiju Crne Gore

S A Ž E T A K

ISTRAŽIVANJE

Uticaj pandemije COVID-19 virusa na ekonomiju Crne Gore

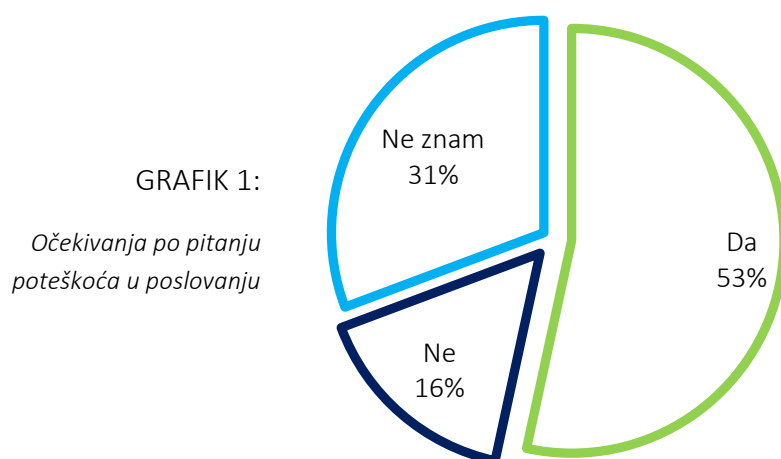
S A Ž E T A K

Istraživanje među preduzećima o uticaju pandemije COVID-19 na ekonomiju Crne Gore je sprovedeno u cilju dobijanja sveobuhvatnog pregleda o poslovanju preduzeća, ugroženosti i izazovima poslovanja, očekivanjima i planovima preduzeća u narednom periodu, ali i ocjeni stanja u ekonomiji i ocjeni mjera koje je Vlada Crne Gore sprovela u cilju suzbijanja negativnog uticaja pandemije korona virusa na ekonomiju i poslovanje preduzeća. Rezultati istraživanja mogu predstavljati dobru informacionu bazu za definisanje politika i koraka u cilju suzbijanja negativnih posljedica pandemije.

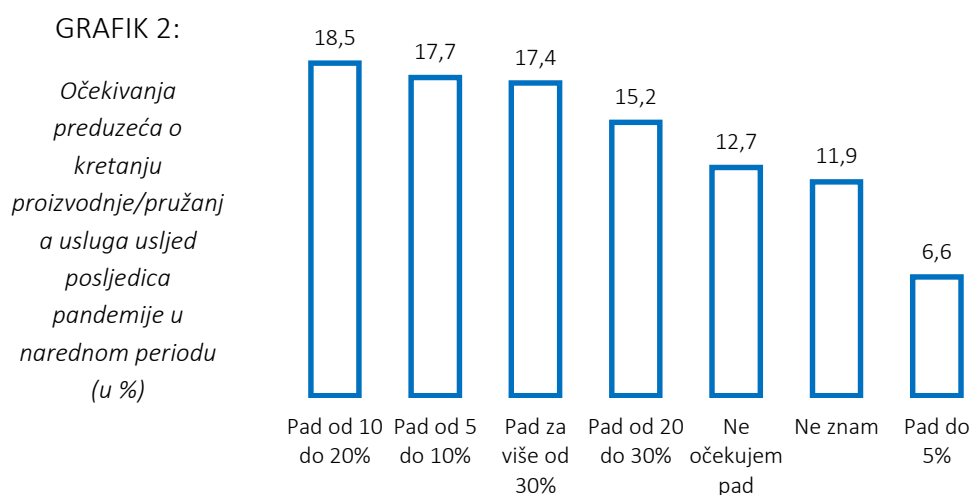
Istraživanje je sprovedeno tokom juna 2020. godine. Preduzeća su popunjavala online upitnik koji se sastojao od pitanja grupisanih u pet segmenta: (I) osnovne informacije o preduzeću, (II) uticaj pandemije korona virusa na poslovanje preduzeća, (III) očekivanja preduzeća u pogledu poslovanja i realizacije projekata u narednom periodu, (IV) ocjena stanja u ekonomiji i očekivanja u pogledu kretanja ekonomije Crne Gore i (V) ocjena mjera koje je Vlada Crne Gore uvela kao odgovor krizi.

Kada je riječ o uticaju pandemije na poslovanje preduzeća, 16% preduzeća je navelo da neće imati poteškoće u poslovanju u narednom periodu. Sa druge strane, svako drugo preduzeće je navelo da očekuje poteškoće u poslovanju, a svako treće nije sigurno da li će imati poteškoće ili ne. Očekivanja po pitanju teškoća u poslovanju su prisutnija kod malih preduzeća u odnosu na ostale kategorije. Rezultati istraživanja ukazuju da 78,6% preduzeća iz sektora usluga pružanja smještaja i ishrane, 75% preduzeća iz sektora poljoprivrede, 71,4% preduzeća iz sektora saobraćaja i skladištenja i 60,2% preduzeća

iz sektora trgovina očekuje poteškoće u poslovanju. Takodje preduzeća koja pored domaćeg prodaju proizvode i usluge i na inostranom tržištu više očekuju poteškoće u poslovanju u odnosu na ona koja su orjentisana samo na domaće tržište. Nedovoljna likvinost i gubitak crnogorskog tržišta su najznačajnije poteškoće u poslovanju koje preduzeća očekuju.

Jedan od značajnih segmenata uticaja pandemije na poslovanja preduzeća je zapošljavanje, odnosno smanjenje broja zaposlenih. Više od polovine anketiranih preduzeća (54,4%) smatra da neće biti prinuđeno da smanji broj zaposlenih, dok je petina preduzeća (20,7%) nije sigurnakakvu će odluku morati da donese. U strukturi preduzeća koja ne planiraju smanjenje radnika, najmanje učešće imaju velika preduzeća (15,2%), dok je procenat malih (28,4%) i mikro preduzeća (37,1%) značajno veći. Sa stanovišta sektora djelatnosti, istraživanje je pokazalo da su najugroženiji zaposleni u sektorima građevinarstva, uslugama pružanja smještaja i ishrane, saobraćaja i poljoprivrede.

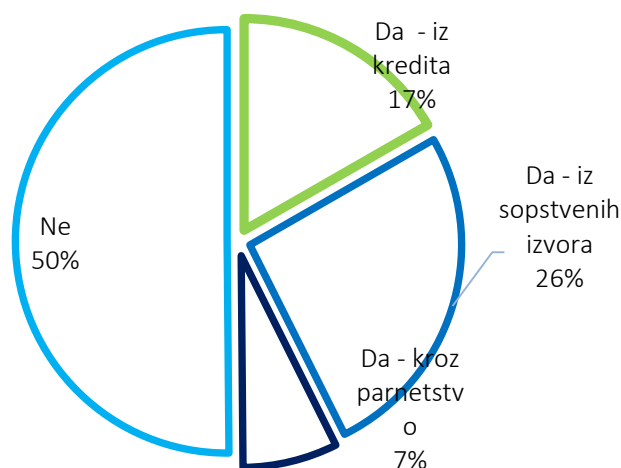
Od ukupnog broja anketiranih preduzeća, 75,4% očekuje smanjenje obima proizvodnje, odnosno pružanja usluga, dok 12,7% preduzeća ne očekuje smanjenje

proizvodnje ili obima pružanja usluga. Skoro četvrtina preduzeća očekuje smanjenje proizvodnje u narednom periodu za više od 30%.

Kada je riječ o sprovođenju razvojnih projekata, blizu 70% preduzeća ne planira otpočinjanje nekog razvojnog projekta tokom pandemije korona virusa. Posmatrano po veličini preduzeća, velika preduzeća češće planiraju ulaganje u razvojne projekte u odnosu na mala ili mikro. Dok su za mikro preduzeća najznačajniji izvor finansiranja sopstveni izvori, kod velikih preduzeća je to partnerstvo.

Skoro polovina preduzeća planira da uvede ili već uvodi inovacije usljed pandemije korona virusa. Preduzeća iz sektora finansijskih djelatnosti, saobraćaja i skladištenja i trgovine najčešće planiraju uvođenje inovacija u poslovanju usljed uticaja pandemije korona virusa. Velika i srednja preduzeća u većem procentu planiraju uvođenje inovacija u poslovanju u odnosu na mikro i mala preduzeća.

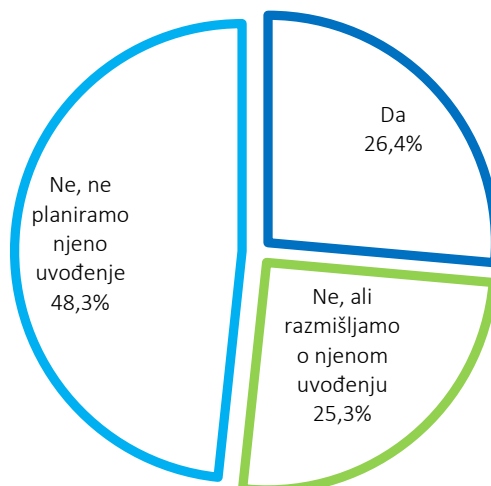
GRAFIK 3:
Uvođenje inovacija u poslovanju u kompaniji usljed pandemije korona virusa

Pandemija korona virusa je pokazala važnost digitalizacije poslovanja. Preduzeća koja su ranije otpočela proces digitalizacije su se lakše prilagodila novim izazovima i uslovima na tržištu. Istraživanje je pokazalo da je 35,4% preduzeća otpočelo proces digitalne transformacije, dok 36,5% razmišlja o digitalnoj transformaciji. Sa druge strane, 28,1% i ne razmišlja da otpočne digitalnu transformaciju. Proces digitalizacije je najzastupljeniji kod preduzeća iz sektora finansijskih djelatnosti i informisanja i komunikacija. Naime, 64,7% preduzeća iz sektora finansijskih djelatnosti i 64,3% iz sektora informisanja i komunikacija je otpočelo proces digitalne transformacije. Takođe, digitalizacija je značajno zastupljena i u sektorima trgovine i saobraćaja.

GRAFIK 4:

Zastupljenost
online trgovine u
preduzećima

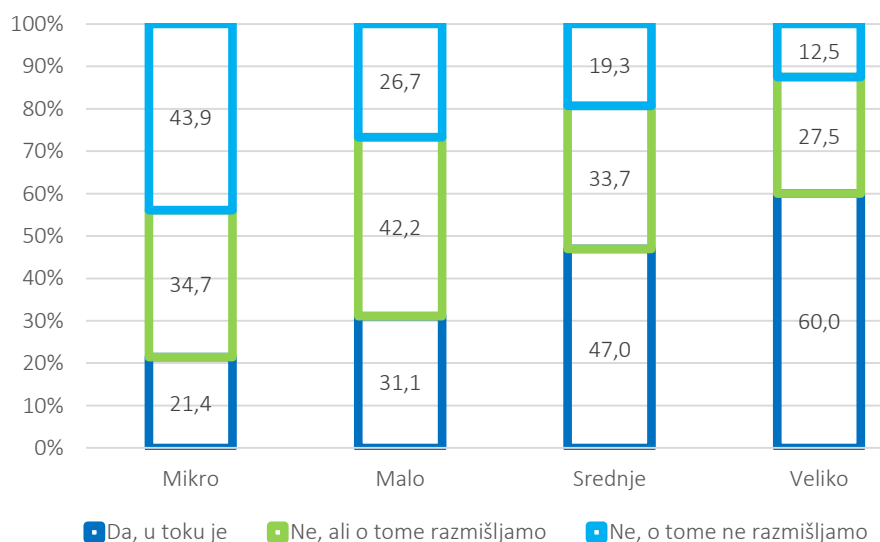

Online trgovina u preduzećima je prisutna kod 26,4% preduzeća, dok 25,3% razmišlja o njenom uvođenju. Međutim, skoro svako drugo preduzeće nema online trgovinu.

Važno pitanje u finansiranju razvojnih projekata i digitalne transformacije preduzeća je saradnja sa bankama. Većina preduzeća je zadovoljna saradnjom sa bankarskim sektorom. Međutim, postoje razlike posmatrano po veličini preduzeća, gdje su mikro i mala preduzeća češće nezadovoljna saradnjom u odnosu na srednja i velika preduzeća. Glavni razlog nezadovoljstva su neadekvatni uslovi za dobijanje kredita. Unapređenje saradnje i obezbjeđivanje boljih uslova za izvorima finansiranja za mikro i mala preduzeća je od velikog značaja za otpočinjanje razvojnih projekata.

GRAFIK 5:

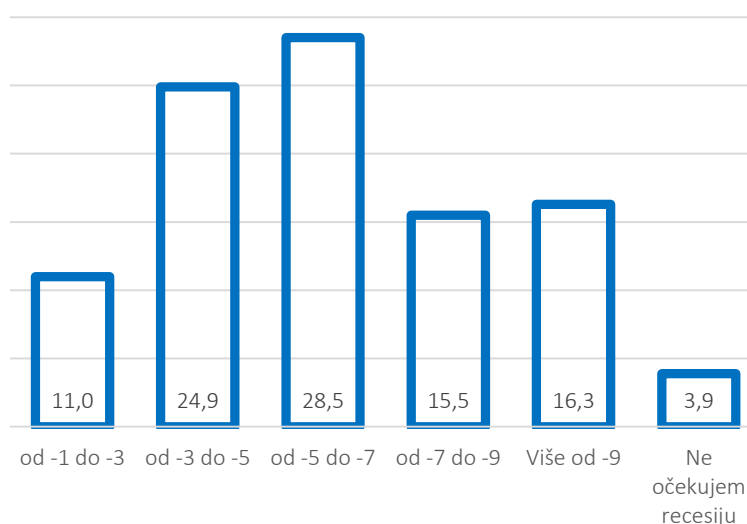
Da li je Vaša
kompanija
otpočela
process
digitalne
transformacije?

Upitana da ocjene mjere koje je Vlada sprovodila kao odgovor na pandemiju, preduzeća su ocijenila reakciju države kao blagovremenu (85,9% anketiranih preduzeća je

potvrđno odgovorilo). Prosječna ocjena značaja predloženih mjera kreće se u rasponu od 3,3 do 3,8 na skali od 1 do 5 (1 nije značajna, 5 veoma značajna). Preduzeća su veće ocjene dala subvencijama u odnosu na druge mjere koje se odnose na kreditiranje kompanija ili odlaganje plaćanja obaveza. Od ukupnog broja anketiranih preduzeća, 23% je izjavilo da predloženi paket mjera odgovara potrebama ekonomije. Sa druge strane, 11% preduzeća je izjavilo da paket mjera ne odgovara potrebama ekonomije, a 32% smatra da su značajne izmjene u mjerama neophodne.

GRAFIK 6:
*Očekivanja preduzeća
po pitanju kretanja
crnogorske ekonomije*

Od ukupnog broja preduzeća, 96% očekuje recesiju crnogorske ekonomije. Najveći broj preduzeća (28,5%) očekuje pad ekonomije u rasponu od -5% do -7%. Najveći broj preduzeća smatraju da će likvidnost i nesolventnost preduzeća (naročito mikro, malih i srednjih) biti najznačajniji faktor koji će uticati na crnogorsku ekonomiju u periodu nakon pandemije. Dok svega 1% preduzeća najvažnijim faktorom, koji će uticati na kretanja u ekonomiji u tom periodu, smatra poteškoće nastale u lancu snabdijevanja. Dodatno, preduzeća smatraju da bi najefikasnije mjere za oporavak ekonomije bile subvencije za preduzeća, poreske olakšice kao i subvencionisanje kamatnih stopa.